

Doc. Ing. Andrej MALACHOVSKÝ, PhD.

Katedra cestovného ruchu

Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica

**Oponentský posudok na habilitačnú prácu
Konkurencieschopnosť cestovného ruchu
s dôrazom na destinačný manažment krajín**

Konkurencieschopnosť je v cestovnom ruchu fenoménom a predmetom výskumu už od začiatku 20. storočia, keď predovšetkým v Európe vrcholila konjunkturálna fáza dovtedajšieho vývoja poznačeného priemyselnou revolúciou. Trvalý prebytok ponuky nad dopytom spôsobil výrazný tlak na ceny ponúkaných produktov a služieb a vytvoril pomerne dravé konkurenčné prostredie so silnými negatívnymi vplyvmi na miestne komunity a stav životného prostredia. Integračné tendencie v EÚ, rozširovanie v roku 2004 a vstup do Schengenského priestoru slovenským podnikom vytvorili pomerne silný konkurenčný tlak. Príčina je v podstate dopytu, keď v motivácii návštevníkov v cestovnom ruchu výrazne dominuje dovolenka pri mori, na horách, kultúrny cestovný ruch, liečebné pobyty a podobne. More je ľahko dostupné leteckou a automobilovou dopravou, ostatné produkty sa nachádzajú vo všetkých okolitých štátoch na vysokej kvalitatívnej úrovni. Je preto otázkou, do akej miery môže byť Slovensko konkurencieschopné v širšom kontexte na európskej a medzinárodnej úrovni a do akej miery môže v globalizovanom svete tento problém riešiť destinačný manažment. Ide tu o súbor problémov z hľadiska predpokladov rozvoja cestovného ruchu, jeho financovania, organizačnej štruktúry ale aj histórie rozvoja v porovnaní so susediacim konkurentom ako je napr. Rakúsko.

Autorka sa z terminologického hľadiska nevyhla niektorým chybám, napr. cestovný ruch nie je v zmysle klasifikácie ekonomických činností odvetvie ale sektor, čo neskôr sama

uvádza (s. 40), ktorý sa skladá z viacerých odvetví alebo ich častí, ďalej CR nie je ustálená skratka, používanie pojmu turisti namiesto návštevníci v cestovnom ruchu ap.

Čiastočne diskutabilný je cieľ habilitačnej práce na s. 3. Najprv autorka hovorí o konkurencieschopnosti krajín sveta, následne už užšie špecifikuje dispozície krajiny Európskej únie. Ak sú destinácie (cieľové miesta) – štáty EÚ a ich regióny, mestá konkurentmi, prečo by mali hľadať spoločné politiky v rámci destinačného manažmentu ako v cieľi hovorí autorka? Druhou zásadnou otázkou z hľadiska práce, ktorá vzniká po preštudovaní abstraktu na s. 3 je autorkou identifikovaný prínos habilitačnej práce. „Prínosom habilitačnej práce je vytvorený nový Index konkurencieschopnosti cestovného ruchu tvorený názormi turistov, pretože práve oni môžu zvýšiť príjmy plynúce z tohto odvetvia.“ Názory návštevníkov v cestovnom ruchu sú spravidla súčasťou tzv. Online reputation management systému, predovšetkým na úrovni hotelov. Vyskytujú sa aj na úrovni cieľových miest pri hodnotení len jednotlivých atraktivít napr. Tripadvisor, ale ich zisťovanie na úrovni cieľových miest nie je systematické ani plnohodnotné a vyčerpávajúce z hľadiska reality. Meranie konkurencieschopnosti na základe názorov návštevníkov je tak vecne správnym prístupom ale čiastočne zjednodušujúcim a abstrahujúcim od mnohých iných faktorov.

Ďalšou skutočnosťou, ktorú autorka v habilitačnej práci akcentovala menej, je fakt, že časť faktorov konkurencieschopnosti podľa WEF a TICI je hodnotená na základe exaktných ukazovateľov a časť predstavuje len obraz názorov odborníkov z kontaktného bodu/inštitúcie v danej hodnotenej krajine. Ide teda v nemalej miere stále o subjektívne posudzovanie. Možno teda úplne bez pochybností objektivizovať takéto výsledky použitím matematicko-štatistických metód?

Spracovanie prvej kapitoly venovanej teórii národnej, odvetvovej a podnikovej konkurencieschopnosti hodnotím pozitívne. Autorka predstavila názory mnohých autorov vrátane renomovaných. Čiastočne môže byť pohľad na literárne zdroje v habilitačnej práci viac systematický, kritický a sumarizujúci. S ohľadom na enormné množstvo dostupných literárnych zdrojov k tejto problematike je to ale práca skôr pre výskumný tím. Podobne pozitívne možno hodnotiť spracovanie druhej kapitoly. Autorka pomerne výstižne charakterizovala kľúčové indikátory konkurencieschopnosti.

Z hľadiska cieľov a metodiky výskumu ide o zameranie práce. Pomerne rozsiahly je výpočet výskumných otázok a výskumných hypotéz. Prevažne pozitívne hodnotím zámer a uplatnenie navrhovaných štatistických metód.

Z pohľadu výsledkov výskumu (s. 52 a ďalej) možno konštatovať niektoré pripomienky. Napríklad tabuľka 7. – rozdiely v umiestnení krajín EÚ. Ukazovateľ sa síce v čase vyvíja a niektoré krajiny dosiahli v rámci daného časového úseku pozitívny alebo

negatívny posun. Miera tohto posunu ale nezodpovedá vždy rastu alebo poklesu výkonnosti cestovného ruchu meraného napríklad počtom hostí alebo počtom prenocovaní, či už spolu, prípadne osobitne domácich alebo zahraničných. Tento ukazovateľ môžeme objektivizovať pri prepočítaní na počet obyvateľov alebo rozlohu územia daného štátu, aby sme dostali medzinárodne porovnateľné výsledky. Ide o známy ukazovateľ Turistickej funkcie 1, 2. Ak by sme takéto výsledky porovnali so zmenami v poradí podľa TTCI, zistili by sme možno zásadné rozpory medzi rebríčkom konkurencieschopnosti a rastom výkonnosti krajín meraných návštevnosťou vo vybraných súvislostiach, na ktorú poukazuje aj autorka práce viackrát. Aj keď problematiku porovnávania rozlohy štátu a počtu obyvateľov autorka v podkapitole 4.3. zmieňuje, ide o inú súvislosť, nie uvedené ukazovatele. Takýmto porovnaním by autorka docielila možno nie jednoduchý a priamočiary ale výrazne kritický pohľad na problematiku TTCI alebo ňou navrhovaného hodnotenia. Nepochybne je napr. Rakúsko jedným z lídrov v európskom CR aj podľa TTCI z hľadiska kvality prírodného a kultúrneho prostredia ako aj vyspelosti manažmentu cieľových miest, ale poklesy v hodnotení niektorých vyspelých a úspešných krajín sú v príkrom rozpore s ich úspešnosťou meranou počtom hostí a prenocovaní. Takto meraný trhový podiel je určite vyjadrením konkurencieschopnosti. Je to podobné, ako keby sme v automobilovom priemysle zostavili na medziročnej báze rebríček úspešnosti podľa názorov verejnosti a odborníkov na rôzne témy ale štatistiky predaja áut by boli radikálne rozdielne.

Výsledky zhlukovej analýzy sú pomerne zaujímavé a inšpirujúce, dokazujú zároveň erudovanosť autorky v použití matematických a štatistických metód. Ako všetky výsledky tohto druhu samozrejme prinášajú aj polemické zistenia, ktoré si zasluhujú kritickejšie zhodnotenie. To neznižuje kvalitu výsledkov práce, len prispieva k diskusii. Napríklad na s. 69 sa v jednom zhluke najkonkurencieschopnejších štátov ocitli Španielsko, Francúzsko, Taliansko a Nemecko. Kým úspech Španielska v cestovnom ruchu je daný zahraničným cestovným ruchom a dovolenkou pri mori, úspech Francúzska je daný domácim cestovným ruchom. Napríklad v roku 2019 strávili v Španielsku zahraniční hostia 300 mil. prenocovaní, ale vo Francúzsku zo bolo len 135 mil. prenocovaní z celkových 500 mil. prenocovaní. Pre Francúzov je rozhodujúci domáci cestovný ruch, pretože majú v cestovnom ruchu úplne komplexný, medzinárodne konkurencieschopný produkt (more, hory, mestá, kúpele, vidiek) Ak teda hovoríme o konkurencieschopnosti, musíme aj povedať, pre koho je krajina konkurencieschopná. Pre domácich alebo zahraničných turistov? To je zásadný rozdiel. Druhým problémom je už naznačený výkon cestovného ruchu v pomere k počtu obyvateľstva alebo rozlohe. Tam je Rakúsko svetovým premiantom a zvlášť pri posudzovaní zahraničného ale aj domáceho cestovného ruchu, ktorý pred pandémiou rekordne zvýšilo. Tu sa autorke otvárajú ďalšie možnosti analýz a korelácií vo vzťahu výkonu cestovného ruchu a rôznych ukazovateľov.

Aj keď autorka na s. 70 – 79 v rámci podkapitoly „Modely vzťahov medzi návštevnosťou krajiny, ekonomickými ukazovateľmi a konkurencieschopnosťou CR“ tieto javy čiastočne pomenúva a charakterizuje z hľadiska matematiky a štatistiky, bolo by zaujímavé pri obhajobe práce zmieniť aj konkrétne príklady štátov. V prílohovej časti práce neuvádza tabuľky údajov – absolútne čísla, s ktorými pracovala, preto je táto podkapitola čiastočne menej zrozumiteľná z hľadiska použitých zdrojov. Logika použitých modelov má čiastočné chyby napr. z hľadiska spoločného posudzovania vyspelých a chudobných krajín v jednej skupine (model 4, s. 75 a ďalšie modely). Tieto princípy posudzovania už teória pomenovala dávnejšie. Napriek tomu je podkapitola vynikajúcim obohatením pohľadu na problematiku konkurencieschopnosti.

V navrhovaných opatreniach od s. 80 je napríklad zmienka o vyšších mzdách ako faktore konkurencieschopnosti. Napriek nedostatku pracovníkov bol ale konkurenčný tlak z pohľadu prebytku ubytovacích a stravovacích kapacít na trhu tak vysoký, že dopyt tlačil neprimerane na nízke ceny a tým bola daná aj nízka cena práce v sektore cestovného ruchu. Autorka sa ďalej dotkla rôznych tém ako napríklad brandingu a venovala sa aj vzťahom príjmov z medzinárodného cestovného ruchu a počtu medzinárodných návštevníkov. Možno by bolo vhodné do budúcnosti alebo pri obhajobe práce predstaviť vlastný názor na vybrané kritické faktory konkurencieschopnosti z pohľadu autorkiných výpočtov na príklade vybraných európskych krajín a príklady dobrej praxe.

Predloženú habilitačnú prácu autorky PhDr. Petry Vašaničovej, PhD. hodnotím pozitívne a poukazujem na jej prínos z hľadiska použitej literatúry, stanovených cieľov, použitých metód ako aj predložených návrhov.

Pre obhajobu predkladám 3 otázky:

1. Na základe Vašich výskumov vymenujte v Európe 3 štáty, ktoré sú pre Slovensko kľúčovými konkurentmi v cestovnom ruchu z pohľadu konkurencieschopnosti.
2. Na základe Vami vybraných konkrétnych štatistických údajov charakterizujte, ako sa bude podľa Vás cestovný ruch vyvíjať v Európe v nasledujúcich rokoch.
3. Ako sa bude podľa Vášho názoru vyvíjať cestovný ruch v chudobných štátoch Európy v porovnaní s vyspelejšími?

Odporúčam prácu predložiť na obhajobu v súlade s internými predpismi FMEO Prešovskej Univerzity v Prešove a príslušnými právnymi predpismi.

Doc. Ing. Andrej Malachovský, PhD.

Doc. Ing. Andrej MALACHOVSKÝ, PhD.

Katedra cestovného ruchu

Ekonomická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica

Vážený pán

Prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D.

Predseda vedeckej rady

Dekan fakulty

FMEO, Prešovská Univerzita v Prešove

Konštantínova 16

080 01 Prešov

Banská Bystrica, 26. januára 2022

**Vyjadrenie k materiálom predloženým v súvislosti
s habilitačným konaním PhDr. Petry Vašaničovej, PhD.**

Téma habilitačnej práce:

Konkurencieschopnosť cestovného ruchu s dôrazom na destinačný manažment krajín

Ad 1) Príloha 9 – Prehľad pedagogickej činnosti a výsledkov pedagogickej činnosti

Súhlasím s preštudovaným materiálom, uchádzačka podľa môjho názoru **preukázala** zabezpečenou výučbou ako aj počtom vedených záverečných prác zameraných na problematiku cestovného ruchu a publikovanými učebnicami a skriptami splnenie požiadaviek v súvislosti s habilitačným konaním.

**Ad 2) Príloha 12 – Zoznam ďalších pôvodných vedeckých, odborných a umeleckých prác
a výkonov**

Súhlasím s preštudovaným materiálom. Uchádzačka podľa môjho názoru podielom na riešení vedeckých projektov v pozícii vedúcej projektu, zástupcu vedúceho projektu ako aj spoluriešiteľky, ako aj účasťou na zahraničných, domácich vedeckých konferenciách, editorstvom vybraných publikácií a podielom na spoluorganizovaní vedeckých podujatí **preukázala** splnenie požiadaviek v súvislosti s habilitačným konaním.

Ad 3) Príloha 13 – Zoznam ďalších preukázateľných ohlasov na vedeckú činnosť

Súhlasím s preštudovaným materiálom. Uchádzačka podľa môjho názoru absolvovaním zahraničného výmenného pobytu **preukázala** splnenie požiadaviek v súvislosti s habilitačným konaním.

Ad 4) VUPCH

Súhlasím s preštudovaným materiálom. Uchádzačka podľa môjho názoru na základe informácií uvedených vo VUPCH **preukázala** splnenie požiadaviek v súvislosti s habilitačným konaním.

Ad 5) Publikačná činnosť a ohlasy na publikačnú činnosť.

Súhlasím s preštudovaným materiálom. Uchádzačka podľa môjho názoru na základe publikačných výstupov potvrdených Univerzitnou knižnicou Prešovskej univerzity vo všetkých sledovaných a požadovaných kategóriách publikačnej činnosti **preukázala** splnenie požiadaviek v súvislosti s habilitačným konaním. Odporúčam ďalej publikovať v nadväznosti na potreby vyučovacieho procesu a zameranie habilitačného konania s tematikou cestovného ruchu v domácich aj zahraničných zdrojoch. Osobitne oceňujem rozsah publikačnej činnosti vrátane výstupov v kategórii ADC a ADM v relatívne krátkom čase ako aj ohlasy na túto publikačnú činnosť.

Na základe predložených podkladov konštatujem, že uchádzačka o habilitačné konanie PhDr. Petra Vašaničová, PhD. predložila výsledky a výstupy svojej doterajšej práce vo všetkých požadovaných oblastiach a tieto sú podľa môjho názoru predpokladom pre uskutočnenie a úspešné absolvovanie habilitačného konania v odbore HIK Manažment.

Doc. Ing. Andrej Malachovský, PhD.